

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ โดยเสนอผลการศึกษาเป็น 4 ตอนดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษา
- ตอนที่ 2 นโยบายเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
- ตอนที่ 3 การศึกษานานาชาติ
- ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษา

ความสำคัญของการร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษา

จุดมุ่งหมายหลักของมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป จะได้แก่การทำหน้าที่เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า ส่งเสริมความก้าวหน้าทางภูมิปัญญา ประสิทธิภาพประศาสน์วิชาชีพชั้นสูง และผลิตนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชา เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ แต่จุดมุ่งหมายนั้นจะกระทำโดยลำพังผู้เดียวหรือแหล่งวิชาการเดียวย่อมไม่ได้หรือแม้จะทำได้ก็จะขาดความสมบูรณ์ สิ้นเปลืองทรัพยากรทั้งด้านกำลังคนและกำลังทุน ที่สำคัญที่สุดคือ แหล่งศึกษาค้นคว้าดังกล่าวจะขาดความสัมพันธ์กับสังคมอันเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาวิชาการ ดังนั้นการร่วมมือกันระหว่างสถาบันการศึกษาและสถาบันวิชาชีพ ทั้งของรัฐและเอกชน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อที่จะร่วมมือกันในการศึกษาค้นคว้า พัฒนาและเผยแพร่ความรู้ ความเชี่ยวชาญต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไทย และสังคมโลกส่วนรวม โดยยึดถือประโยชน์ทางวิชาการเป็นที่ตั้ง จะเป็นประโยชน์สูงสุด (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530 : 22)

การร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษามีความสำคัญจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการ การเรียนการสอนตลอดจนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะในขณะนี้วิทยาการใหม่ ๆ เทคโนโลยีที่ทันสมัยและความเจริญต่าง ๆ ได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มาก เร่งรัดให้ทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในวงการศึกษาจำเป็นที่จะต้องริเริ่มค้นคว้าและติดตามความรู้วิชาการอย่างใกล้ชิด การร่วมมือกับมหาวิทยาลัยต่างประเทศเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การได้รู้จัก พบปะสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ทางวิชาการกับเพื่อนร่วมอาชีพจากนานาประเทศ ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในด้านการพัฒนาความรู้ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาประเทศต่อไป

ความหมายของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษา

ความร่วมมือ (Cooperation) ตามความหมายใน New Webster's Dictionary of the English Language (Kellerman, ed., 1971 : 224) หมายถึงการกระทำของการทำงานร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

ในนโยบายทบวงมหาวิทยาลัยว่าด้วยความตกลงร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันวิชาการในต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของความตกลงร่วมมือทางวิชาการว่า หมายถึงความร่วมมือในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและกิจกรรมทางวัฒนธรรม สำหรับในด้านการเรียนการสอนนั้น มีขอบเขตครอบคลุมถึงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ นักศึกษา อุปกรณ์การสอน ตลอดจนการจัดหลักสูตรอันเป็นข้อตกลงร่วมระหว่างสถาบันด้วย

ส่วน American Council on Education (n.d. : 1) ได้ให้ความหมายของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาว่า หมายถึงข้อผูกพันที่ดำเนินการโดยตรง ซึ่งเกิดขึ้นโดยผ่านข้อตกลงร่วมมือ การจัดการให้มีผลประโยชน์ร่วมกันและต้องการการลงทุนในทรัพยากรร่วมกัน ทั้งนี้ได้เน้นที่ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ซึ่งประกอบด้วยหลายรูปแบบของโปรแกรมการแลกเปลี่ยน ในบางครั้งจะอ้างอิงไปถึงการผูกพันระหว่างสถาบัน การร่วมมือแลกเปลี่ยนรายบุคคลของคณาจารย์และนักศึกษา การแลกเปลี่ยนคณาจารย์ และนักศึกษาในภาควิชาของสถาบัน การร่วมมือวิจัยในโครงการเฉพาะ และการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ห้องสมุด

การร่วมมืออาจเกิดขึ้นระหว่างสถาบันต่อสถาบันหรือระหว่างกลุ่มสถาบัน (Consortium) ก็ได้

โดยสรุปแล้ว ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษา เป็นการร่วมกันของสถาบันในการทำกิจกรรมทางวิชาการรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมีข้อตกลงร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างสถาบัน

การพิจารณาเบื้องต้นเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบัน

American Council on Education (n.d. : 2) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในข้อพิจารณาเบื้องต้นสำหรับจะมีการร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้

1. เหตุผล (Rationale) เหตุผลสำหรับโปรแกรมการร่วมมือควรจะเป็นจุดประสงค์หลักของสถาบันและควรอยู่ในส่วนหนึ่งของการวางแผนระยะยาว เป้าหมายของโปรแกรมควรชัดเจนเพียงพอสำหรับเป็นหลักในการทบทวนหรือประเมินผล
2. ข้อผูกมัด (Commitment) ข้อผูกมัดไม่ควรทำในการดำเนินงานระยะแรก โปรแกรมควรได้รับการสนับสนุนอย่างกระตือรือร้น และข้อผูกมัดระยะยาวควรจะมาจากผู้บริหารสถาบันและคณาจารย์ที่คาดว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้อง
3. ภาษา (Language) การพิจารณาภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนและสื่อสารเป็นทางการมีความสำคัญ ถ้าภาษาที่ใช้ในการสอนและบรรยายไม่เหมือนกันใน 2 สถาบัน การร่วมมือกันของสถาบันควรเลือกใช้ภาษาที่จะเป็นหลักได้ทั้ง 2 ฝ่าย อาจารย์และนักศึกษาที่จะเข้าร่วมโปรแกรมควรมีโอกาสเรียนหรือฝึกทักษะทางภาษาด้วย บางโปรแกรมทางวิชาการ เช่น วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์และคณิตศาสตร์ ใช้ภาษาอังกฤษเทคนิคซึ่งเป็นภาษาสากลในสาขาวิชาเหล่านั้นผู้เข้าร่วมโครงการอาจต้องการเพียงทักษะการสื่อสารเบื้องต้นเท่านั้น แต่ในบางโปรแกรม เช่น มนุษยศาสตร์อาจต้องการผู้ที่ใช้ภาษาต่างประเทศได้เป็นอย่างดี
4. การวางแผน (Planning) คุณค่าและความจำเป็นของการร่วมวางแผนอย่างระมัดระวัง ซึ่งการทำบางครั้งอาจใช้เวลาถึง 2 หรือ 3 ปี ถ้าต้องการให้โปรแกรมความร่วมมือประสบความสำเร็จในระยะยาว
5. การเงิน (Finance) ควรสนใจในการหลีกเลี่ยงการสูญเสียจากการแลกเปลี่ยนเงินตราและข้อจำกัดของการแลกเปลี่ยนเงินตรา การดำเนินการทางการเงินระหว่างประเทศควรทำให้น้อยที่สุด

องค์ประกอบของข้อตกลงหรือสัญญาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษา

American Council on Education (n.d. : 8) ได้เสนอว่า ข้อตกลงหรือสัญญาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบัน ควรจะประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ข้อความที่กล่าวถึงเป้าหมายร่วมกัน
2. ชื่อของสัญญา บุคคลที่รับผิดชอบสำหรับการบริหารโครงการในแต่ละสถาบัน
3. ผู้ที่คาดว่าจะเข้าร่วม (เช่น อาจารย์ นักศึกษา เป็นต้น)
4. ความรับผิดชอบทางการเงินของแต่ละสถาบัน ซึ่งหมายถึงค่าเดินทาง เงินเดือน ค่าที่พัก ค่าเล่าเรียน ค่าเบี้ยเลี้ยงการสอนและวิจัย วัสดุอุปกรณ์ (เช่น อุปกรณ์ในห้องทดลอง หนังสือ วัสดุในห้องสมุด เป็นต้น) และวิธีการประเมินอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา
5. การจัดเตรียมสำหรับการเปลี่ยนแปลงขอบเขตของโครงการ
6. การจัดเตรียมระยะเวลาการทบทวนหรือการประเมินผล
7. การผ่อนคลายข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับระยะเวลาที่กำหนดในการเสนอและการยกเลิกโปรแกรม
8. วันที่มีผลและระยะเวลาช่วงการทดลอง

ขั้นตอนการดำเนินการร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษา

American Council on Education (n.d. : 3-9) ได้เสนอขั้นตอนในการดำเนินการร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาอเมริกันกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำไมต้องมีโปรแกรมความร่วมมือทางวิชาการ (Why Have a Linkage Program?)

ในขั้นแรก แต่งตั้งกลุ่มเพื่อศึกษาซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าระดับผู้บริหารสถาบัน และแต่งตั้งผู้แทนของฝ่ายบริหารและคณะ ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารงบประมาณและผู้ประสานงานโปรแกรมนานาชาติ และสำรวจความเป็นไปได้ของโปรแกรมความร่วมมือและจัดทำรายงานความเป็นไปได้ภายใน 1 ปี

ขั้นที่ 2 เลือกคู่สถาบันต่างประเทศ (Choosing a Partner Abroad)

คัดเลือกภูมิภาคของโลกที่จะมีความร่วมมือและสำรวจสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งในภูมิภาคนั้น ๆ หรือประเทศ โดยหาข้อมูลของมหาวิทยาลัยต่างประเทศจาก

- ผู้บริหารหรืออาจารย์ของสถาบันที่ประสงค์จะร่วมมือ ซึ่งเป็นผู้ที่เคยติดต่อเป็นส่วนตัวกับผู้บริหารหรืออาจารย์ของสถาบันต่างประเทศ
- ศิษย์เก่าซึ่งอยู่ในประเทศ ซึ่งได้รับการพิจารณาจะมีความร่วมมือ
- สถาบันที่มีความประสงค์คล้าย ๆ กัน คือได้เริ่มมีโปรแกรมความร่วมมืออยู่แล้ว
- เลขานุการเอกอัครราชทูตทางวัฒนธรรมของสถานเอกอัครราชทูตของประเทศที่จะมีความร่วมมือ
- สำนักงานพลูโบรท์ในประเทศที่อยู่นอกประเทศสหรัฐอเมริกา

ขั้นที่ 3 เริ่มต้นติดต่อเป็นทางการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ (Initial Formal Contact With the Institution Abroad)

การเริ่มต้นติดต่อเป็นทางการจะทำระหว่างผู้บริหารระดับสูงของทั้ง 2 สถาบัน โดยมีจุดหมายเป็นทางการจากผู้บริหารระดับสูงของสถาบันที่เสนอความร่วมมือไปยังผู้บริหารระดับสูงของสถาบันต่างประเทศเชิญเข้าร่วมเป็นคู่สถาบันในโปรแกรมความร่วมมือ

ขั้นที่ 4 ขั้นตอนการต่อรอง (The Negotiating Process)

กลยุทธ์ในการต่อรองควรได้มีการวางแผนก่อนฝ่ายหนึ่งจะไปเยือน หลังจากได้รับการตอบสนองอย่างพอใจจากอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ผู้บริหารของฝ่ายเสนอจะส่งสำเนาร่างข้อตกลงไปให้สถาบันต่างประเทศ ร่างข้อตกลงจะมีการร่วมกันปรับปรุงในระหว่างที่มีการเยือนของอีกฝ่ายหนึ่ง ร่างข้อตกลงคู่สถาบันจะถือไว้เพื่อใช้ในการดำเนินการต่อไป

งานหลายอย่างจะสำเร็จภายในขั้นตอนนี้ เช่น การมอบหมายงานไปยังคณะกรรมการชุดเล็กของกลุ่มผู้เข้าร่วมและการตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจจากกลุ่มนอกเหนือที่วางแผนไว้ คณะกรรมการจะพิจารณางานและเตรียมโครงสร้างกิจกรรม

งานที่จะต้องทำให้สำเร็จคือ

1. กำหนดเป้าหมายของโปรแกรมให้ชัดเจน เพียงพอสำหรับเป็นหลักในการ ทบทวนและประเมินผล
2. พัฒนาแผนสำหรับเป็นเครื่องมือของเป้าหมายซึ่งรวมทั้งข้อตกลง คือ
 - 2.1 จำนวนมากที่สุด/น้อยที่สุดของคณาจารย์ นักศึกษาที่จะมีส่วนร่วมใน โครงการ
 - 2.2 เงินเดือนอาจารย์และผลประโยชน์ ค่าที่พัก ค่าพาหนะ การจัดหา ตำแหน่งอาจารย์ผู้ที่จะไปต่างประเทศ และการเปลี่ยนแปลงสถานะของอาจารย์ ซึ่งจะเกิดจาก ผลของการไปดำรงตำแหน่งในต่างประเทศ
 - 2.3 ค่าเล่าเรียนนักศึกษา ค่าที่พัก ค่าอาหาร เงินเดือน จัดเตรียมสำหรับ การเพิ่มค่าที่พัก และโอกาสการเรียนรู้วัฒนธรรม
 - 2.4 การให้เงินและการจัดการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ สำหรับ เงินตราทุกสกุลที่เกี่ยวข้อง
 - 2.5 ความเป็นไปได้สำหรับงบประมาณสนับสนุน สำหรับการช่วยเหลือทาง การเงินโดยตรง
 - 2.6 การพิจารณาทางวิชาการ เช่น การมีส่วนร่วมของแผนกต่าง ๆ (ภาควิชา คณะวิชา) โปรแกรมการศึกษา คณาจารย์และการเพิ่มหรือจัดหลักสูตรใหม่ ที่ต้องการในแต่ละ สถาบันสำหรับโปรแกรมที่เห็นสมควร
 - 2.7 สถานะของผู้ร่วมในโปรแกรมต่างประเทศที่เกี่ยวกับความต้องการ ปฏิญาในสถาบันของตนเอง
 - 2.8 การปรับหลักสูตร
 - 2.9 ระดับของความเพียงพอของภาษาที่ต้องการสำหรับการเข้าร่วมโครงการ และเครื่องมือในการประเมินประสิทธิภาพ (เช่น TOEFL เป็นต้น)
 - 2.10 การพิจารณาของเวลาในระยะยาว และระยะสั้น เช่น 1 เทอม แต่ละปี สำหรับ 5 ปี เทอมในฤดูใบไม้ร่วง ฤดูหนาวในแต่ละปี จนกว่าจะประเมินโครงการ และต่อสัญญาใหม่ เป็นต้น
 - 2.11 แผนของการปฐมนิเทศ และการสรุปบรรยายแก่การเยี่ยมชมของ อาจารย์และนักศึกษา

- 2.12 แผนสำหรับการทบทวนและการประเมินผลร่วมกันของโครงการ
- 2.13 การจัดเตรียมทบทวนข้อกำหนดและการอนุญาตขององค์กรรัฐบาล
- 2.14 การจัดเตรียมสำหรับการล้มเลิกข้อตกลง
3. การเงินควรได้มีการจัดการและเตรียมตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงาน
4. ความรับผิดชอบในการดำเนินการ ควรได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ และบุคคลใน
แต่ละมหาวิทยาลัย

ขั้นที่ 5 การเริ่มต้นข้อตกลงหรือสัญญา (The Initial Agreement or Contract)

เอกสารควรได้มีการแลกเปลี่ยนและลงนามโดยระดับอธิการบดีของทั้งคู่สถาบัน การเริ่มต้นข้อตกลงควรระบุระยะเวลาการทดลองจนกระทั่งทบทวนและการประเมินครั้งแรก หลังจากได้มีการทบทวนจนเป็นที่พอใจของทั้ง 2 ฝ่ายแล้ว ข้อตกลงหรือสัญญาอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

สุดท้ายคือการประกาศใช้ข้อตกลงหรือสัญญาความร่วมมือ

จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องโครงการร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โอกาสและอุปสรรคที่ทบวงมหาวิทยาลัย ระหว่างวันที่ 9 - 10 พฤษภาคม 2531 (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2531 : 12) ได้เสนอการวางแผนและการเตรียมการขั้นต้นในการสร้างโครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศว่า ควรจะพิจารณาร่วมกันทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายสถาบันเจ้าภาพและฝ่ายสถาบันต่างประเทศ โดยมีการปรึกษาหารือและวางแผนร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น เขียนโครงการร่วมกัน เสร็จแล้วก็ทำความตกลงระหว่างสถาบันนั้น ๆ โดยมีการทำในรูปข้อตกลงแบบ agreement หรือ memorandum ไว้ ทางฝ่ายเจ้าภาพควรจะได้เตรียมความช่วยเหลือร่วมมือที่จำเป็นทางด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินสมทบไว้ด้วย รวมทั้งห้องทำงาน ที่พัก ฯลฯ

รูปแบบของกิจกรรมภายใต้ข้อตกลงหรือสัญญาความร่วมมือทางวิชาการ

กิจกรรมภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการประกอบด้วย 6 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนอาจารย์และบุคลากร

2. การแลกเปลี่ยนนักศึกษา
3. การร่วมมือวิจัย
4. การร่วมมือเปิดหลักสูตร
5. ความร่วมมือทางวัฒนธรรม
6. การร่วมมือทางวิชาการ และการร่วมมือสนับสนุนการบริการ เช่น ห้องสมุด จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือและอุปกรณ์ เป็นต้น

รูปแบบของกิจกรรมการแลกเปลี่ยน

จากการประชุมกลุ่มในการสัมมนาเรื่อง โครงการร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โอกาสและอุปสรรคซึ่งจัดที่ทบวงมหาวิทยาลัย ในวันที่ 9 - 10 พฤษภาคม 2531 (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2531 : 8) ได้จำแนกรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเป็น 4 ประเภท คือ

1. คนแลกกับคน แบ่งเป็น 2 ชนิดคือ
 - ก. การแลกเปลี่ยนระดับเดียวกัน เช่น อาจารย์กับอาจารย์
 - ข. การแลกเปลี่ยนต่างระดับกัน เช่น อาจารย์กับนักศึกษา

ตัวอย่างการแลกเปลี่ยนคนกับคน เช่น

<u>ฝ่ายต่างประเทศ</u>	<u>ฝ่ายไทย</u>
มาสอน	ไปสอน
มาสอน	ไปเรียน
มาวิจัย	ไปเรียน
มาเรียน	ไปวิจัย

และในทำนองกลับกัน เป็นต้น

2. คนแลกกับวัสดุอุปกรณ์

เมื่อบุคลากรข้างฝ่ายต่างประเทศเดินทางมาพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ (Materials) หรือมอบวัสดุอุปกรณ์ที่เอามาให้ไว้

3. การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและความเข้าใจอันดีคล้าย ๆ กัน เป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรม (Cultural Enrichment) ฝ่ายต่างประเทศมาเป็นกลุ่มในระยะสั้น ฝ่ายไทยเป็นฝ่ายจัดโปรแกรมทั้งการสอน และประสบการณ์อื่น ๆ ให้

4. ของแลกกับของ เช่น เทปทางวัฒนธรรม เป็นต้น

ตอนที่ 2 นโยบายเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับ
สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

นโยบายของทบวงมหาวิทยาลัยว่าด้วยความตกลงร่วมมือทางวิชาการระหว่าง
สถาบันอุดมศึกษาไทยในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันวิชาการในต่างประเทศ

ทบวงมหาวิทยาลัยได้มีนโยบายเพื่อส่งเสริมให้ความตกลงร่วมมือทางวิชาการเป็นไป
ในวิถีทางที่ยังคุณประโยชน์สูงสุดแก่สถาบันที่เข้าร่วมในโครงการและเพื่อยึดถือ เป็นหลักการและ
แนวปฏิบัติร่วมกัน ดังนี้

1. ความตกลงร่วมมือกับสถาบันวิชาการต่างประเทศ ควรเป็นไปเพื่อสนอง
เป้าหมายที่สำคัญ เช่น การบรรลุความเป็นเลิศทางวิชาการ การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบ
การเรียนการสอน และการขยายโอกาสในการให้บริการทางวิชาการไปสู่ประชาคมโลก

2. ความตกลงร่วมมือทางวิชาการควรเป็นไปในลักษณะที่ส่งเสริมให้ทุกสถาบันที่อยู่
ในพันธะความร่วมมือได้รับประโยชน์ในการดำเนินภารกิจของตนได้ดีขึ้น

3. ความตกลงร่วมมือทางวิชาการ หมายรวมถึงความร่วมมือในด้านการเรียน
การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และกิจกรรมทางวัฒนธรรม สำหรับในด้านการเรียน
การสอนนั้น มีขอบเขตครอบคลุมถึงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ นักศึกษา อุปกรณ์การสอน ตลอดจน
การจัดหลักสูตรอันเป็นข้อตกลงร่วมระหว่างสถาบันด้วย

4. ความตกลงร่วมมือทางวิชาการในสาระและขอบเขตดังกล่าว ควรมีแนวทาง
ปฏิบัติข้อใดข้อหนึ่ง ได้ดังนี้

4.1 สาขาวิชาที่จำเป็นต้องมีความตกลงร่วมมือนั้น เป็นสาขาที่มีประโยชน์แก่นักศึกษา
 อาจารย์ และวงวิชาการวิชาชีพทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติอย่างแท้จริง

4.2 สาขาวิชาที่จำเป็นต้องมีความร่วมมือนั้น เป็นแขนงวิชาที่สถาบันอุดมศึกษาของ
ไทยยังอยู่ในขั้นของการพัฒนา ซึ่งต้องอาศัยการสนับสนุนทางวิชาการจากสถาบัน
วิชาการต่างประเทศ

4.3 พันธะความร่วมมือทางวิชาการมีขึ้นกับสถาบันวิชาการต่างประเทศที่มี
ศักยภาพสูงเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้น ๆ ในกรณีที่เป็นการจัดหลักสูตรร่วมกัน สถาบันอุดมศึกษา

ในต่างประเทศที่เป็นคู่พันธะความร่วมมือต้องได้รับการรับรองวิทยฐานะสาขาวิชาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในประเทศนั้นด้วย

5. ในกรณีที่มีความตกลงร่วมมือกัน เป็นการจัดการศึกษาร่วมกัน การดำเนินงานทั้งในแง่การบริหารงบประมาณ การประสาทปริญญา ต้องเป็นไปในลักษณะที่ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย/สถาบันของรัฐ และพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเสนอหลักสูตรให้ทบวงมหาวิทยาลัยพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนเปิดสอนด้วย

6. ในกรณีที่มีความตกลงร่วมมือกันมีขึ้นกับประเทศในกลุ่มสังคมนิยม/คอมมิวนิสต์ ให้สถาบันดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบของราชการ ว่าด้วยการติดต่อกับประเทศสังคมนิยม/คอมมิวนิสต์ ซึ่งครอบคลุมถึงการให้และรับความช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาและการฝึกอบรม การสัมมนา ประชุม ดูงาน การรับความช่วยเหลือด้านผู้เชี่ยวชาญ การเข้ามาศึกษาของบุคคลจากประเทศสังคมนิยม/คอมมิวนิสต์ และความร่วมมือในลักษณะอื่น ๆ

ตอนที่ 3 การศึกษานานาชาติ

การอุดมศึกษากับความเป็นนานาชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างการอุดมศึกษากับความเป็นนานาชาตินั้น วิจิตร คริสอำนาจ (2534 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า อุดมศึกษามีความเป็นสากลมากกว่าการศึกษาระดับอื่น ๆ ในหลายลักษณะ ประการสำคัญที่สุดก็คือในเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีลักษณะเป็นสากล จะสามารถถ่ายทอดถ่ายทอดข้ามวัฒนธรรมได้โดยไม่มีข้อจำกัด และประการที่สอง คือวิธีการจัดการศึกษาในส่วนที่เป็น Methodology เป็นส่วนที่สากลมากที่สุด โดยทั่วไปแล้วสถาบันอุดมศึกษามีลักษณะเป็นสากลดังกล่าว สุชาติ ตันธนะเดชา (2534 : 12) ได้เสนอแนวความคิดไว้ว่า มหาวิทยาลัยได้มีการจัดการศึกษาที่มีลักษณะความเป็นนานาชาติจะพิจารณาจากองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ หลักสูตร ผู้เรียน ผู้สอน รูปแบบ และเจ้าของ

- หลักสูตรที่มีลักษณะเป็นนานาชาตินั้น ควรจะมีเนื้อหาสาระกิจกรรมครอบคลุมถึงการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศต่าง ๆ
- ผู้เรียน-ผู้สอน การที่มหาวิทยาลัยมีความเป็นสากลนั้น อาจดูได้จากการที่ผู้เรียนมาจากนานาประเทศ มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในหมู่ผู้เรียน เช่นเดียวกันกับการมีคณาจารย์จากประเทศต่าง ๆ สื่อการสอนจำเป็นต้องใช้ภาษาสากล

- รูปแบบ การจัดการศึกษาที่มีลักษณะนานาชาติสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศในรูปของการพัฒนาหลักสูตร การส่งผู้เชี่ยวชาญมาสอน การแลกเปลี่ยนอาจารย์/นิสิตนักศึกษา การเทียบโอนหน่วยกิต การให้ปริญญาร่วมระหว่างสถาบัน เป็นต้น
- เจ้าของ ความเป็นเจ้าของสถานศึกษานั้นก็เป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งหมายรวมถึงเงินทุนดำเนินการด้วย

สำหรับแนวคิดและกิจกรรมของความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่ง ไพบูร์ย์ สีนลาร์ตัน (2534 : 13-19) ได้เสนอความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยในทัศนะใหม่สำหรับโลกปัจจุบันและโลกยุคต่อไปนั้นว่า ควรจะมีแนวคิดและทิศทางเพื่อแก้ข้อจำกัดที่ผ่านมาที่พร้อมกับการเปลี่ยนของโลกในอนาคตคือ

1. เป้าหมายของความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของเป้าหมายทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ คือการรู้จัก เข้าใจ ยอมรับ สื่อสารและทำงานร่วมกันระหว่างคนทั้งโลกได้
2. ความเป็นนานาชาติจะต้องเป็นการรู้จักคนอื่นเพื่อรู้จักตัวเองให้ดีขึ้นควบคู่กันไป หมายถึงการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องของประเทศอื่น ๆ กับประเทศของเราเองพร้อมและควบคู่กันไป เพื่อการรู้เขารู้เรา มองเขาเพื่อเป็นกระจกหน้าตัวเรา
3. ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย จะต้องเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันมากกว่าเป็นการส่งผ่านด้านเดียว หมายถึงการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง กว้างขวาง จริงจัง
4. ความเป็นนานาชาติจะต้องสร้างขึ้นในวงกว้างให้ครอบคลุมทุกคน ทุกกลุ่มและวงการ ซึ่งหมายความว่าความเป็นนานาชาติจะต้องสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และให้เกิดขึ้นกับทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นรูปแบบใดแบบหนึ่งก็ตาม
5. ความเป็นนานาชาติจะต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่องยาวนาน คือจะต้องมีลักษณะถาวรและยาวนานด้วยการสร้างกลุ่มที่สนใจเฉพาะขึ้นมา แล้วกระจายออกไปในวงกว้าง มีการสนับสนุนให้กลุ่มเหล่านี้ได้ทำงานสืบเนื่องต่อกันไว้

กิจกรรมและการดำเนินงานเพื่อความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยแยกได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ คือ การจัดหลักสูตรให้เป็นนานาชาติ การจัดกิจกรรมให้เป็นนานาชาติ การจัดสถาบันให้เป็นนานาชาติ

ก. การจัดหลักสูตรให้เป็นนานาชาติ (Internationalizing the Curriculum) เพราะหลักสูตรนั้นเป็นหัวใจสำคัญของสถาบัน การจัดหลักสูตรอาจพิจารณาได้ใน 4 ลักษณะคือ การจัดในหลักสูตรวิชาพื้นฐาน การจัดในหลักสูตรวิชาชีพ การจัดหลักสูตรพิเศษ เพื่อความเป็นนานาชาติ และการจัดหลักสูตรภาษาเพื่อความเป็นนานาชาติ

ข. การจัดกิจกรรมให้เป็นนานาชาติ (Internationalizing the Activities) กิจกรรมนานาชาติอาจดำเนินการได้ในรูปแบบต่าง ๆ คือ การรับนักศึกษาต่างชาติ การส่งเสริมให้มีการไปศึกษาต่อต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนนักศึกษา การแลกเปลี่ยนอาจารย์ การพัฒนาอาจารย์ โดยส่งเสริมให้อาจารย์ได้มีทัศนะเชิงนานาชาติที่กว้างขวาง กิจกรรมของสถาบันในเชิงนานาชาติ และการให้ความร่วมมือกับสถาบันนอกประเทศ

ค. การจัดสถาบันให้เป็นนานาชาติ (Internationalizing the Institution) ด้วยการจัดระบบสถาบันให้สนองต่อการดำเนินงานนานาชาติ ซึ่งอาจประกอบด้วย การมีแหล่งข้อมูลในเชิงนานาชาติ การมีศูนย์นานาชาติ การมีทรัพยากรที่สนับสนุนกิจกรรมนานาชาติ มีอาจารย์ในเชิงนานาชาติ และมีผู้บริหารที่มีทัศนะในเชิงนานาชาติ

โดยสรุปแล้ว ในอนาคตสถาบันอุดมศึกษาจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกิจกรรมนานาชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการอุดมศึกษาจะต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับกับกิจกรรมนี้ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและนานาชาติต่อไป

การศึกษานานาชาติของประเทศต่าง ๆ

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ในโลกมีการพึ่งพิงกันมากขึ้น สำหรับทางวิชาการความต้องการในการร่วมมือระหว่างประเทศก็เพิ่มขึ้นในหลาย ๆ สาขาวิชา แนวโน้มของการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ความเป็นนานาชาติในภูมิภาคและในหลายประเทศมีมากขึ้น มหาวิทยาลัยในภูมิภาคเอเชียได้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนมากขึ้น เช่น การแลกเปลี่ยนคณาจารย์และมีโครงการวิจัยร่วม แต่การแลกเปลี่ยนนักศึกษายังมีน้อย ในสหรัฐอเมริกาการแลกเปลี่ยนนักศึกษาได้ทำกันอย่างกว้างขวาง โดยสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำมานานในเรื่องการศึกษานานาชาติ แต่ดูเหมือนว่า

ในปัจจุบันยุโรปได้ทำกันมากขึ้น ซึ่งคาดหวังกันว่ายุโรปจะเป็นความเคลื่อนไหวใหม่ไปสู่การศึกษานานาชาติ ประเทศในยุโรปได้มีการรวมตัวกันเพื่อจะทำให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นระบบเดียวกันในปี 1992 โดยปีนี้ชาวยุโรปหวังว่าระบบสถาบันอุดมศึกษาจะอนุญาตให้นักศึกษาในยุโรปผู้ซึ่งได้เข้าศึกษา ณ มหาวิทยาลัยที่รับรองจะเป็นที่ยอมรับเหมือนกับการเรียนในมหาวิทยาลัยของประเทศของตนเอง การโอนหน่วยกิตจะเป็นส่วนหนึ่งในหลาย ๆ กิจกรรมของแผนของยุโรปสำหรับระบบอุดมศึกษานานาชาติในปี 1992 หรือที่เรียกว่า "ERASMUS PLAN" (European Regional Action for the Mobility of University Students) และได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะมีนักศึกษายุโรปออกไปเรียนนอกประเทศของตนเพิ่มขึ้น 10 เท่า หรือจากร้อยละ 1 เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 (Henderson, 1990 : 3-4)

ประเทศออสเตรเลียได้เปลี่ยนความรับผิดชอบสำหรับการจัดการคัดเลือกนักศึกษานานาชาติ และโปรแกรมการศึกษานานาชาติไปเป็นการดำเนินการซึ่งเรียกว่า AUSTRADE ผ่าน IDP (International Development Program of Australian Universities and Colleges) IDP มีเป้าหมายหลายประการ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาต่างชาติให้เข้าไปลงทะเบียนเรียนในสถาบันการศึกษาของออสเตรเลียมากขึ้น (International Development Program of Australian Universities and Colleges, 1988 : 12-13)

ประเทศญี่ปุ่นก็มีความต้องการให้สถาบันอุดมศึกษามีความเป็นสากลมากขึ้น (Ministry of Education, Science and Culture, Japan, 1984 : 16) และกำลังดำเนินการทางด้านเป้าหมายการศึกษานานาชาติว่า ภายในปี ค.ศ. 2000 จำนวนนักศึกษาต่างชาติในประเทศญี่ปุ่นจะเพิ่มจาก 25,000 คน ไปจนถึง 100,000 คน และคาดว่าจำนวนที่มากที่สุดที่จะรับมาจากประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Henderson, 1990 : 4)

สำหรับประเทศไทย แนวโน้มการมีบทบาทและความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในประชาคมโลกมีมากยิ่งขึ้น ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและการเมืองควบคู่ไปกับการแข่งขันทางการค้าที่รุนแรงยิ่งขึ้นระหว่างประเทศ ประเทศจะต้องเตรียมพร้อมในด้านกำลังคนและองค์ความรู้ที่มีศักยภาพในระดับสากลเพียงพอที่จะเสริมบทบาทและความสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศในนานาชาติ ในการนี้ลักษณะการจัดการศึกษาจึงต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องต่อการเตรียมพร้อมดังนี้ อาทิ ระบบการเรียน 2 ภาค การเสริมทักษะในด้านเทคโนโลยี

สารสนเทศ การจัดการและการสื่อสาร เป็นตัวอย่างของการปรับปรุงระบบและเนื้อหาสาระ การเรียนการสอนเพื่อสร้างกำลังคนที่มีความสามารถในระดับสากล

ในการเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตนั้น ยังต้องรวมไปถึงบทบาทของการจัดการศึกษาทั่วไปที่มีประสิทธิภาพยิ่งกว่าเดิมโดยจัดในลักษณะที่เป็นประสบการณ์ร่วมกันของนักศึกษา เพื่อเน้นการพัฒนาภูมิ ภาวะทางความคิด สุนทรียภาพ และบุคลิกภาพ ตลอดจนโลกทัศน์สากล อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของบัณฑิตที่จะเป็นกำลังแรงงานในอนาคต

ในขณะเดียวกัน สาระของความเป็นสากลของอุดมศึกษายังต้องครอบคลุมไปถึง การศึกษาค้นคว้า เพื่อเสริมสร้างความสามารถแข่งขันและฐานะของประเทศในประชาคมโลก อาทิ การพัฒนาการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประเทศคู่ค้าคู่แข่งและประเทศเพื่อนบ้าน การขยาย งานด้านไทยศึกษาในประเทศและนอกประเทศ เพื่อเผยแพร่คุณลักษณะของประเทศชาติ เป็นต้น (วิจิตร คริสอำนาจ, 2533 : 3)

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปี 2526 มูลนิธิการศึกษาไทยอเมริกันได้สำรวจอย่างไม่เป็นทางการถึงโครงการ ร่วมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยและสหรัฐอเมริกา จากการสำรวจในครั้งนั้นมี มหาวิทยาลัยไทยจำนวน 10 แห่งรวมอยู่ด้วย และมหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกาจำนวน 20 แห่งที่มีความร่วมมือกัน มหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกา คือ มหาวิทยาลัยคอร์เนล (Cornell University) มหาวิทยาลัยแห่งจอร์เจีย (Georgia State University) มหาวิทยาลัย อิลลินอยส์ (University of Illinois) มหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana University) มหาวิทยาลัยไมอามี (University of Miami) มหาวิทยาลัยมิสซูรี-โคลัมเบีย (University of Missouri-Columbia) มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก (New York University) มหาวิทยาลัยนอร์ทเวสเทิร์น (Northwestern University) มหาวิทยาลัย นอเทอ์ดาม (Nortre Dame University) มหาวิทยาลัยโอเรกอน (University of Oregon) มหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย (University of Pennsylvania) มหาวิทยาลัย พิตสเบิร์ก (University of Pittsburgh) มหาวิทยาลัยเซาท์ คาโรไลนา (University of South Carolina) มหาวิทยาลัยเซาเทิร์นอิลลินอยส์ (Southern

Illinois University) มหาวิทยาลัยเทนเนสซี (University of Tennessee) มหาวิทยาลัยเท็กซัส (University of Texas) มหาวิทยาลัยยูทาห์ (University of Utah) และเวอร์จิเนียโพลิเทคนิค (Virginia Polytechnic) ส่วนใหญ่ของข้อตกลงเหล่านี้ เป็นการแลกเปลี่ยนคณาจารย์และพัฒนาอาจารย์ (ทบทวมหาวิทยาลัย, 2531 : 2)

ในปี 2530 ดร.เฟรดริก วิลเลียม สเวียเชค (Fredric William Swierczek) รองศาสตราจารย์ศูนย์กิจการของรัฐและการจัดการด้านนโยบาย (Center for Public Affairs and Policy Management) มหาวิทยาลัยเซาท์ฟลอริดา (University of South Florida) ได้สำรวจโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ โดยมีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวน 16 แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวน 25 แห่ง ภายใต้สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ผลปรากฏว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยได้มีข้อตกลงร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศจำนวน 112 ฉบับ ในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 46 ร่วมกับสถาบันในสหรัฐอเมริกา รองลงมาได้แก่ร้อยละ 21 ร่วมกับสถาบันในประเทศญี่ปุ่น ร้อยละ 17 ร่วมกับสถาบันในยุโรป ร้อยละ 8 ร่วมกับสถาบันในเอเชีย ร้อยละ 4 ร่วมกับสถาบันในแคนาดา ร้อยละ 2 ร่วมกับสถาบันในออสเตรเลีย และร้อยละ 3 ร่วมกับสถาบันในประเทศอื่น ๆ ข้อตกลงส่วนใหญ่จะมีลักษณะกว้าง ๆ ในลักษณะสถาบันต่อสถาบัน ส่วนใหญ่การร่วมมือในสาขามนุษยศาสตร์ แพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์และสังคมศาสตร์ จะเป็นลักษณะคณะต่อคณะ มีจำนวน 32 ฉบับ กิจกรรมจะเน้นหนักไปในด้านการพัฒนาแลกเปลี่ยนอาจารย์ และเนื่องจากข้อตกลงเป็นไปอย่างกว้าง ๆ จึงขาดรายละเอียดซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ อุปสรรคที่สำคัญก็คือ การขาดแคลนเงินทุน ค่าใช้จ่าย จึงควรที่จะติดต่อหาแหล่งช่วยเหลือในลักษณะบุคคลหรือศิษย์เก่าก่อน รวมทั้งชักชวนให้บริษัทเอกชนมาสนับสนุนด้วย (Swierczek 1988 : 19)